

УДК 378.091.212:005.963]:784
DOI 10.31654/2663-4902-2021-PP-3-46-51

Йотка Я. М.

аспірант кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
yarikyotka@gmail.com
orcid.org/0000-0002-6885-6687

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті обґрунтовано суть поняття «вокально-педагогічна діяльність» як вид професійної діяльності, спрямований на формування знань, умінь та навичок, вокальної культури та майстерності, ціннісного ставлення до вокальної діяльності. Охарактеризовано зміст поняття «вокальна підготовка» як цілісної системи та процесу педагогічної взаємодії, що базується на засвоєнні теорії та практики вокальної підготовки.

Розглянуто процес підготовки до вокально-педагогічної діяльності як комплексну взаємодію методологічної організації процесу навчання та оволодіння навичками, що необхідні для подальшої професійної діяльності. Висвітлено значущість таких ознак педагога, як самовизначення та самовдосконалення, що набувають свого значення за наявності мотивації, яка є обов'язковою умовою професійного зростання.

На основі аналізу джерельної бази виділено риси вокально-педагогічної діяльності, що визначаються багатокomпонентністю структури, педагогічною спрямованістю, самовдосконаленням та поєднанням інтелектуального та емоційного. Взаємодія функціональних та структурних компонентів, як свідчення готовності до вокально-педагогічної діяльності, розкривається за рахунок різноманітності стосунків та особливості спілкування, художньо-творчих можливостей, самореалізації особистості та системи ціннісних орієнтирів.

У ході роботи із теоретичним матеріалом було виокремлено низку завдань вокальної підготовки, що полягають у здійсненні естетичного виховання та любові до вокального мистецтва, розумінні особливостей вокального процесу, розвитку оцінки та критеріїв сліву, вокального слуху, вокально-технічних та артистичних навичок.

Висвітлено поняття «вокально-педагогічна майстерність» як складова вокально-педагогічної діяльності, що передбачає здобуття знань, умінь, навичок та фахових компетентностей, необхідних для відтворення художнього образу і здійснення фахової регуляції.

Ключові слова: вокальна підготовка, професійна підготовка, вокально-педагогічна діяльність, вокально-педагогічна майстерність, підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції ХХІ сторіччя, стрімкий інформаційно-технологічний прогрес, розвиток наукової сфери, а також радикально-глибокі соціальні, духовні та економічні зміни українського суспільства визначають нові вимоги до формування та підготовки фахівців високого класу, зокрема у сфері мистецької освіти. Престиж професії учителя музичного мистецтва, у сучасному контексті освіти України, посідає не надто високі позиції, що приводить до катастрофічних наслідків у майбутньому, адже відсутність мистецької складової у процесі виховання підростаючого покоління або ж її непрофесійної подачі обернеться розривом національно-культурного контексту між поколіннями та втратою національної самоідентифікації. Тому якість вищої освіти у даному сегменті потребує особливої уваги. В умовах сучасних перетворень у галузі мистецької освіти відбувається впровадження інноваційних технологій навчання як протипага класичній методиці, що потребує оновлення вимог до якості професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему професійної підготовки в галузі вокально-педагогічної діяльності досліджували такі науковці, як: Л. М. Василенко («Взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики», «Теорія і методика вокальної підготовки майбутніх учителів»), О. А. Гаврилюк («Формування професійної готовності майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності»), О. В. Довгань («Методика формування готовності майбутніх естрадних співаків до вокально-педагогічної діяльності»), Лю Веньцзун («Формування вокально-педагогічної майстерності майбутнього вчителя музики на основі традицій Китаю та України»), М. А. Михаськова («Система формування професійного досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва»), Т. В. Дорошенко («Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до забезпечення основ загальної музичної освіти учнів музичного мистецтва на гедоністичних засадах»), Н. А. Овчаренко («Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності»), М. О. Ткаченко («Специфіка та зміст фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва») та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більш глибокого вивчення та актуалізації потребує питання вокально-педагогічної діяльності як основоположного компонента підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Мета статті – на основі аналізу джерельної бази розкрити сутність та зміст вокально-педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Одним з основних компонентів становлення майбутнього учителя музичного мистецтва є його вокальна підготовка як основоположний фактор успіху його педагогічної діяльності, адже спів є провідним видом діяльності на уроках музичного мистецтва. Саме вокальна підготовка дає той необхідний теоретико-практичний базис, який потрібен майбутньому педагогу у подальшій вокально-педагогічній діяльності. На думку О. Маруфенко, «вокальна підготовка» є цілісною, складною системою, що містить у собі такі складові, як: суб'єкт, об'єкт, структура, методика, етапи розвитку з існуючими варіативними зв'язками між ними [7].

Дослідники Т. Дорошенко та А. Радіч визначають «вокальну підготовку» як цілісний процес взаємодії викладача та студента, що регулюється у закладах вищої освіти та є розгорнутим у часі. Такий процес має спрямування на практичному засвоєнні та теоретичному осягненні основ вокального навчання, що будуть використані у подальшій вокально-педагогічній діяльності [3].

Слід зазначити, що саме від педагогічної взаємодії викладача та студента, під час якої передається вокально-педагогічний досвід за допомогою відповідних методів, залежить ефективність вокальної підготовки майбутніх педагогів. Як зазначає Н. Ройтенко, метод – це «спосіб, за допомогою якого викладач передає, а студент засвоює теоретичні знання та вокально-практичні уміння та навички». Відтак «метод вокальної підготовки» визначається способом упорядкування та організації діяльності викладача та студента, що базується на практичному засвоєнні та теоретичному осягненні основ вокального навчання [6].

Однією з ознак, що характеризують педагога-вокаліста, є його здатність до самовизначення, тобто вміння проявляти та відстоювати власний вибір та власну позицію. Спроможність до самовизначення сприяє такому процесу, як самовдосконалення – діяльність викладача, спрямована на професійний розвиток, самореалізацію, покращення духовного рівня розвитку та необхідних професійних якостей, які відповідають вимогам сучасного суспільства. Самовизначення та самовдосконалення матимуть місце лише за наявності мотивації, яка є обов'язковою умовою професійного зростання. Саме прагнення бути висококласним педагогом дає можливість долати труднощі, що постають на цьому шляху, а якщо розглядати цей процес крізь призму вокально-педагогічної діяльності, то доцільною буде акцентуація саме на педагогічному аспекті навчання вокалу [3, с. 126].

У своєму дисертаційному дослідженні Н. Овчаренко базує концепцію професійної підготовки до вокально-педагогічної освіти на таких методологічних підходах,

як: системний, особистісний, орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, аксіологічний, семіотичний, герменевтичний [5, с. 15].

Процес підготовки до вокально-педагогічної діяльності включає рівнозначні складові, комплексна взаємодія яких здатна привести до якісного результату навчання. До таких складових можна віднести вміння студента оволодіти вокальними навичками, визначення методологічної організації процесу навчання у школі та прийомів, що стосуються розвитку безпосередньо співацького дихання, співацької постави, звукоутворення, дикції, артикуляції, чистого інтонування, правильного сприйняття вокального твору, тобто тих навичок, які вони будуть розвивати під час роботи з дітьми [3, с. 126].

Н. Овчаренко розглядає професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності та її теоретико-методологічні засади як цілісну систему наукових положень, що є основою підготовки. Дана система відображає внутрішній зміст підпорядкованих їй структур (вокально-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва та безпосередньо готовності вчителя до неї), критеріїв оцінки готовності до цієї діяльності, концептуально-моделюючі та організаційно-методичні засади, що необхідні для її реалізації [5, с. 14].

Досліджуючи вищевказані аспекти професійної підготовки, слід чітко окреслити трактування терміна «вокально-педагогічна діяльність». О. Довгань, через детермінацію суміжних понять та кризь призму підготовки естрадних співаків, дає визначення поняттю «вокально-педагогічна діяльність» як складному багатофункціональному та багатоаспектному процесу, що має на меті виховання та розвиток здібностей до адекватного сприйняття музики та її виконання і «формування на цій основі музичного мислення, яке сприяє створенню емоційно-ціннісного, художньо-естетичного ставлення особистості до дійсності, своєї професійної діяльності» [2, с. 6].

Вокально-педагогічна діяльність – це «специфічний вид професійної діяльності музичного мистецтва, спрямований на формування в учнів знань і вмінь у сфері вокального мистецтва та ціннісного ставлення до вокальної діяльності», [5, с. 14–15]. а також «процес формування музичної культури школярів як важливої складової духовної культури засобами вокального мистецтва; формування вокальної майстерності, осмисленого і грамотного виконання вокальних творів; розвиток вокальних навичок» [3, с. 125].

Багатокомпонентність структури та педагогічна спрямованість у формуванні вокальних цінностей учнів, постійне самовдосконалення та гармонійне поєднання інтелектуального й емоційного, визначальна роль психофізіологічного компоненту, художньо-творча сутність та опора на західноєвропейські та вітчизняні вокально-педагогічні традиції стали визначними рисами вокально-педагогічної діяльності [5, с. 15].

Досліджуючи вокально-педагогічну діяльність, О. Довгань наголошує на значущості низки функцій: культурологічно-світоглядної, пізнавальної, діагностичної, інтерактивної, орієнтаційної, оцінної, конструктивної, комунікативної, дослідно-творчої. Враховуючи специфіку, багатоманітність відношень та особливості спілкування, художньо-творчі можливості, самореалізацію особистості та систему ціннісних орієнтирів, розкривається взаємодія функціональних та структурних компонентів, що є свідченням готовності до вокально-педагогічної діяльності [2, с. 7].

Н. Ройтенко, спираючись на погляди Н. Овчаренко та М. Фарина, зазначає, що вокальна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва має такі завдання:

- 1) здійснення естетичного виховання, формування відчуття любові, уміння розуміти й цінувати красу вокального мистецтва та співацької майстерності;
- 2) розвиток виконавських та художньо-творчих здібностей;
- 3) формування розуміння психологічних та біофізичних механізмів співацького процесу;
- 4) встановлення стійких критеріїв якості співу і співацької майстерності;
- 5) розвиток активного вокального слуху;
- 6) виховання уявлень про акустичне та художньо повноцінне звучання співацького голосу;
- 7) удосконалення вокально-технічних та артистичних навичок;

- 8) запезпечення знань з основ методики формування, розвитку та охорони дитячого та дорослого співацького голосу;
- 9) підготовка студентів до самостійного підвищення співацької та вокально-педагогічної кваліфікації в умовах практичної діяльності [6].

Врахування вищесказаних рис, функцій та завдань у педагогічній практиці, а також засвоєння відповідних професійних знань, умінь та навичок становить собою високу вправність у здійсненні вокально-педагогічної діяльності, а саме майстерність.

Синтез історичних, теоретичних, методичних знань з викладання вокалу, художньо-творчі виконавські уміння та практичний досвід у музично-освітній діяльності є основою вокально-педагогічної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Відтак «вокально-педагогічна майстерність» – це системна, інтегрована якість особистості, «що передбачає здобуття вокально-методичної компетентності, розвитку знань, умінь та навичок у відтворенні вокально-художнього образу та прагнення до творчого самовираження, фахової саморегуляції» [4, с. 6]

Показником вокально-педагогічної майстерності майбутнього викладача музичного мистецтва має стати не тільки наявність теоретичних знань з історії мистецтва, будови голосового апарату та індивідуальної особливості голосу, а й наявність таких якостей професіонала, як володіння мовленнєвою культурою, вміння визначати задатки учнів та прогнозувати подальшу перспективу, наявність вокально-педагогічного слуху, інтуїції та відчуття [1, с. 82]

Висновки. На основі аналізу різних наукових джерел ми визначили та уточнили зміст таких понять, як «вокальна підготовка», «професійна підготовка», «вокально-педагогічна діяльність», «вокально-педагогічна майстерність». Розглянули процес підготовки до вокально-педагогічної діяльності як комплексну взаємодію методологічної організації процесу навчання та оволодіння навичками, що необхідні для подальшої професійної діяльності. Визначили значущість таких ознак педагога, як самовизначення та самовдосконалення, що набувають свого значення за наявності мотивації, яка є обов'язковою умовою професійного зростання. З'ясували низку завдань вокальної підготовки, що полягають у здійсненні естетичного виховання та любові до вокального мистецтва, розумінні особливостей вокального процесу, розвитку оцінки та критеріїв співу, вокального слуху, вокально-технічних та артистичних навичок.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо більш детальне розкриття поняття «вокально-педагогічна діяльність» та визначення критеріїв готовності до цього процесу.

Література

1. Гавриленко Л. М. Удосконалення педагогічної майстерності викладача співу. *Педагогічний дискурс*. Хмельницький: ХГПА, 2012. Вип. 12. С. 79–83.
2. Довгань О. В. Методика формування готовності майбутніх естрадних співаків до вокально-педагогічної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 20 с.
3. Дорошенко Т. В., Радіч А. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокальної діяльності. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. № 2.1 (54.1). С. 62–66.
4. Лю Веньцун. Формування вокально-педагогічної майстерності майбутнього вчителя музики на основі традицій Китаю та України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 21 с.
5. Овчаренко Н. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2016. 38 с.
6. Ройтенко Н. О. Концептуальні засади педагогічного супроводу вокального розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Мистецький освітній простір у контексті формування сучасної парадигми освіти»*. Кропивницький, 2017. С. 101–104.
7. Соболева О. Д. Формування вокально-виконавських якостей на заняттях вокалу. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*. Харків: ХДАДМ, 2015. Вип. 1. С. 46–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tnvakho_2015_1_11

References

1. Havrylenko, L. M. (2012). Udoshkonalennia pedahohichnoi maisternosti vykladacha spivu [Improving the pedagogical skills of a singing teacher]. *Pedahohichniy dyskurs – Pedagogical discourse*, 12, 79–83 [in Ukrainian].
 2. Dovhan, O. V. (2010). Metodyka formuvannia hotovnosti maibutnix estradnykh spivakiv do vokalno-pedahohichnoi diialnosti [Methods of forming the future pop singers readiness for vocal and pedagogical activities (PhD dissertation abstract)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University [in Ukrainian].
 3. Doroshenko, T. V. & Radich, A. V. (2018). Pedahohichni umovy pidhotovky maibutnix uchyteliv muzychnoho mystetstva do vokalnoi diialnosti [Pedagogical conditions of future music teachers preparation for vocal activity]. *Naukovyi zhurnal «Molodyi vchenyi» – Scientific journal "Young Scientist"*, 2.1 (54.1), 62–66 [in Ukrainian].
 4. Liu, Ventszun (2016). Formuvannia vokalno-pedahohichnoi maisternosti maibutnoho vchytelia muzyky na osnovi tradytsii Kytaiu ta Ukrainy [Vocal and pedagogical skills formation of the future music teacher based on the traditions of China and Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University [in Ukrainian].
 5. Ovcharenko, N. A. (2016). Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoyi pidhotovky maibutnix uchyteliv muzychnoho mystetstva do vokalno-pedahohichnoi diialnosti [Theoretical and methodological principles of future teachers of music professional training for vocal and pedagogical activities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University [in Ukrainian].
 6. Roitenko, N. O. (2017). Kontseptualni zasady pedahohichnoho suprovodu vokalnoho rozvytku maibutnix uchyteliv muzychnoho mystetstva [Conceptual bases of pedagogical support of future teachers of musical art vocal development]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Mystetskyi osvittii prostir u konteksti formuvannia suchasnoi paradyhmy osvity» – Materials of the International Scientific and Practical Conference «Mystetskyi osvittii prostir konteksti formuvannia suchasnoi paradyhmy osvity»* [in Ukrainian].
 7. Sobolieva O. D. (2015). Formuvannia vokalno-vykonavskykh yakosteï na zaniattiakh vokalu [Vocal-performing qualities formation during vocal classes]. *Tradytsii ta novatsii u vyshchii arkhitekturno-khudozhnii osviti – Traditions and innovations in higher architectural and artistic education*, 1, 46–50 [in Ukrainian].
-
-

Yotka Y.

Post-graduate student at the Department of Pedagogics,
 Primary Education and Educational Management
 Nizhyn Mykola Gogol State University
 yariyotka@gmail.com
 orcid.org/0000-0002-6885-6687

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF FUTURE MUSIC TEACHERS PROFESSIONAL TRAINING FOR VOCAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITY

The article is about the definition of «vocal pedagogical activity» as a type of professional activity aimed at the formation of knowledge, skills and practice, vocal culture and craftsmanship, value attitude for vocal activity. Also, the content of the concept of «vocal training» as a holistic system and process of pedagogical interaction, based on mastering the theory and practice of vocal training, is characterized.

The process of preparation for vocal and pedagogical activity is considered as a complex interaction of methodological organization of the learning process and mastering of skills necessary for further professional activity. The importance of such traits of a teacher as self-determination and self-improvement, which acquire their significance in the presence of motivation, which is a prerequisite for professional growth, is highlighted.

Based on the analysis of the source base, the features of vocal pedagogical activity are distinguished. They are determined by the multicomponent structure, pedagogical orientation, self-improvement and combination of intellectual and emotional factors. The interaction of functional and structural components, as evidence of readiness for vocal and pedagogical activities, is revealed due to the diversity of relationships and features of

communication, artistic and creative opportunities, self-realization of the individual and the system of values.

During the work with the theoretical material a number of tasks of vocal training were clarified, which means aesthetic education and love for vocal art, understanding of vocal process, development of assessment and criteria of singing, vocal hearing, vocal-technical and artistic skills.

The concept of «vocal pedagogical skill» is highlighted as a component of vocal pedagogical activity, which involves the acquisition of knowledge, skills, abilities and professional competencies necessary for the reproduction of the artistic image and the implementation of professional regulation.

Ключові слова: vocal training, professional training, vocal pedagogical activity, vocal pedagogical craftsmanship, future teachers of music art training.